

1. Co je to ekonomie? Pozitivní x normativní vymezení. Mikroekonomie x makroekonomie. Vybrané směry ekonomického myšlení (Neoklasická ekonomie, environmentální ekonomie, ekologická ekonomie). Fundament mikroekonomie – nabídka a poptávka.

1.1 Adam Smith jako „zakladatel“ ekonomie, kniha „Bohatsví národů“

An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations (1776), neviditelná ruka trhu, varování před monopoly, minimální zasahování státu do ekonomiky...

1.2 Pojmy: Potřeby, statky a služby, *ceteris paribus*

1.3 Původ slova ekonomie

Řecké οικονομία, tedy „ten, kdo řídí domácnost“. Odvozuje se z οικος tedy „dům“ a νέμω, což je mj. „řídít“. Z οικονόμος bylo odvozeno οικονομία, což neznámá jen „řízení domácnosti či rodiny“, ale má i význam „šetrnost“, „směrování“, „administrace“, „uspořádání“ a „veřejný příjem státu“. První zaznamenané použití slova „ekonomika“ z roku 1440 bylo použito ve významu „řízení ekonomických záležitostí“, v tomto případě kláštera. Současný význam „ekonomický systém země nebo oblastí“ se pravděpodobně neobjevil dříve, než v 19. nebo 20. Století.

1.4 Rozdíl mezi „ekonomie“ a „ekonomika“

„Ekonomie je studium alokace omezených nebo vzácných zdrojů mezi alternativní, konkurenční využití.“

„The science which studies human behaviour as a relationship between ends and scarce means which have alternative uses.“ Lionel Robbins (1932, 2nd ed., 1935). An Essay on the Nature and Significance of Economic Science, London: Macmillan

W.S. Jevons ekonomický problém prezentoval takto:

"Given, a certain population, with various needs and powers of production, in possession of certain lands and other sources of material: required, the mode of employing their labour which will maximize the utility of their produce." [3]

Pokud by neexistovala vzácnost a alternativní použití zdrojů, neexistoval by ekonomický problém. Ekonomie tedy studuje volby, které jsou ovlivněny incentivy a zdroji.

1.5 Pozitivní x normativní věda

Pozitivní pojetí = popis a vysvětlení ekonomických fenoménů (Wong, 1987, p. 920). Zkoumá fakta a kauzální vztahy a zahrnuje vývoj a testování ekonomických teorií. Zkoumá se ekonomické chování, vyhýbá se hodnotovým soudům.

Příklad: pozitivní ekonomie popíše, jak růst peněz ovlivňuje inflaci, ale nepřináší žádné doporučení pro protiinflační opatření.

Normativní ekonomie – řeší „co by mělo být“, na rozdíl od pozitivní vědy, která řeší „co je“. Tento rozdíl rozebral John Neville Keynes (1891) a rozpracoval Milton Friedman ve svém slavném eseji z roku 1953. Normativní ekonomie zahrnuje hodnotové soudy o tom, jak by ekonomie měla vypadat a jaká opatření jsou vhodná pro dosažení žádoucích cílů.

Otázka rozdílu mezi pozitivní a normativní ekonomikou je předmětem filozofických sporů, sahajících do historie až k Davidovi Humeovi a G. E. Mooreovi (oba byli zastánci této polarity). Kritici však argumentují, že žádná ekonomie nemůže být zcela neutrální a „nenávodná“ Gunnar Myrdal (1954). Další zajímavá diskuse na to téma viz (Sen, 1970).

Daly navrhuje, že ekonomie by se měla dotazovat na tři základní otázky, v tomto pořadí:

- Jaké cíle si přejeme?
- Jaké omezené, vzácné zdroje potřebujeme k dosažení těchto cílů?
- Jaké cíle upřednostníme a do jaké míry bychom měli zdroje alokovat k jejich dosažení?

Jeho vize ekonomie je tedy normativní, protože požadované cíle jsou normativní (hodnotově založené) a podle definice neoklasických ekonomů by tedy nespádaly do ekonomie.

Neoklasická ekonomie o sobě uvažuje jako o pozitivní vědě (tedy že je založena na hodnotově neutrálních předpokladech a analýze).

Neoklasická ekonomie odpovídá na první otázku tím, že žádoucími cíly jsou maximalizace užitku nebo blahobytu jednotlivců a potažmo celé společnosti. Tedy to, co lidé chtějí – to je možné pozorovat na trhu, kde za to platí. Problém je, že tento přístup bere v úvahu pouze preference pro *tržní statky*, zatímco vynechává preference pro *netržní statky*. Implicitně se tedy předpokládá, že netržní statky málo přispívají k blahobytu.

1.6 Mikroekonomie

Mikroekonomie (zřídka také teorie cen) je odvětví ekonomie, které se zabývá studiem rozhodování a jednotlivců, domácností a firem při alokování omezených zdrojů, typicky na trhu statků a služeb.

Mikroekonomie zkoumá, jak tato rozhodnutí a chování ovlivňují nabídku a poptávku po statcích a službách, což určuje ceny; a jak ceny naopak určují nabídku a poptávku po statcích a službách.

1.7 Makroekonomie

Makroekonomie je odvětví ekonomie, které se zabývá studiem výkonu, struktury a chování národní ekonomiky jako celku. Makroekonomie studuje agregátní indikátory (ekonomické agregáty) jako je HDP, nezaměstnanost, cenové indexy (inflace), aby lépe porozuměla fungování ekonomiky.

Makroekonomové se pokoušejí vyvinout modely, které by vysvětlily vztahy mezi takovými faktory, jako jsou národní důchod, výkon ekonomiky, spotřeba, nezaměstnanost, inflace, úspory, investice, mezinárodní obchod a mezinárodní finanční trhy. Makroekonomie je široká oblast, a v zásadě se dělí

na studium krátkodobých fluktuací národní ekonomiky (obchodní cyklus) a na studium determinant dlouhodobého ekonomického růstu (nárůst národního důchodu). Makroekonomické modely používají vlády a velké korporace jako vodítka při navrhování a hodnocení ekonomické politiky či obchodní strategie.

1.8 Ekonomie hlavního proudu

Tímto pojmem se rozlišují školy ekonomického myšlení, které převládají. Není to nějaká vyhraněná skupina, ke které by se jednotliví autoři přímo hlásili – většinou se hlásí k určité „škole“ ekonomického myšlení, kterou pak můžeme zahrnout do „hlavního proudu“, a která má určité shodné znaky s ostatními „školami“ ekonomického myšlení, zahrnovanými do hlavního proudu (např. využívání konceptu racionálních očekávání v makroekonomii).

Pojem se začal používat ve druhé polovině 20. století (viz učebnice Samuelson a Nordhaus) a typicky zahrnuje neoklasickou ekonomii a keynesiánskou ekonomii.

Ekonomie hlavního proudu většinou využívá axiomů při rozvíjení své teorie. Standardní metodou práce je testování teoretických a praktických implikací těchto axiomů. Často využívají analytický aparát neoklasické ekonomie.

Některé směry ekonomického myšlení jsou na pomezí ekonomie hlavního proudu a heterodoxní ekonomie jako východisko. Někdy je možné se dočíst o „ekonomickém imperialismu“, tedy o používání metod ekonomie hlavního proudu na oblasti, které s ekonomikou nemají na první pohled nic společného (kriminalita, rodinné právo či vztahy, právo, politika a náboženství. [6] [7] [8]

Ekonomie hlavního proudu se vyznačuje soustředěním se na kategorie racionalita-individualismus-rovnováha.

1. ^ Paul A. Samuelson and William D Nordhaus (2001), 17th ed., Economics
2. ^ Olivier Jean Blanchard (1987), "neoclassical synthesis," The New Palgrave: A Dictionary of Economics, v. 3, pp. 634-36.
3. ^ A Companion to the History of Economic Thought (2003). Blackwell Publishing. ISBN 0631225730 p. 452
4. ^ David Colander, Richard P. F. Holt, and Barkley J. Rosser, Jr. (2004), "The Changing Face of Mainstream Economics," Review of Political Economy, 16(4), pp.485-499. (abstract)
6. ^ David D. Friedman (2002), "Crime," The Concise Encyclopedia of Economics,[1]
7. ^ Laurence R. Iannaccone (1998), "Introduction to the Economics of Religion," Journal of Economic Literature, 36(3), pp. 1465-1496. [[2]
8. ^ Edward Lazear (2000), "Economic Imperialism". The Quarterly Journal of Economics., 115(1), pp. 99-146.[3]

1.9 Heterodoxní ekonomie

Pojmem heterodoxní ekonomie se souhrnně označují ty školy ekonomického myšlení, které se nevejdou do „ortodoxní ekonomie“, nebo do ekonomie hlavního proudu. Zahrnuje velmi rozmanité přístupy.

Heterodoxní přístupy se soustřeďují na kategorie instituce-historie-sociální struktura.

Heterodoxní ekonomii je možné definovat pouze jako pluralitní: všechny socialistické směry jsou heterodoxní, ovšem zdaleka ne všechny heterodoxní přístupy jsou socialistické – např. rakouská škola. Existují snahy o určité sjednocení heterodoxních přístupů. Objevují se stále nové a nové koncepty a je těžké určit, které jsou životné a představují více než jednoho autora ☺.

Mezi heterodoxní školy lze zařadit například:

- americkou institucionalistickou školu,
- rakouskou školu (částečně v ekonomii hlavního proudu),
- feministickou ekonomii,
- binární ekonomii,
- politickou ekonomii (tento pojem se ovšem používá ve více významech),
- post-keynesiánskou ekonomii,
- sraffiánskou ekonomii,
- marxistickou ekonomii,
- socialistickou ekonomii,
- bioekonomii,
- ekonomii komplexity,
- evoluční ekonomii,
- institucionální ekonomii (částečně patří do ekonomie hlavního proudu),
- zelenou (ekologickou) ekonomii,
- neuroekonomii,
- ekonomii strany nabídky.

1.10 Neoklasická ekonomie

Neexistuje jednotný názor na to, co to je „neoklasická ekonomie“.

Neoklasická ekonomie vychází z *a priori* předpokladů, že ekonomické subjekty jednají racionálně a jejich cílem je „maximalizovat užitek“ za daných omezení. Z těchto předpokladů odvozuje funkce nabídky a poptávky, které za určitých okolností povedou k tzv. „vyčištění trhu“. Tato situace pak za jistých předpokladů může být Pareto optimální

(podrobněji Pareto optimalita, resp. efektivní alokace, Kaldor-Hicksova kompenzace.)

Obecně neoklasická ekonomie vychází ze tří základních předpokladů:

1. Lidé mají racionální preference ke statkům, které mohou být identifikovány a se kterými spojují nějakou hodnotu. „Člověk ekonomický – Homo economicus“

Many economists, even contemporaries, have criticized this vision of economic man. Thorstein Veblen put it most sardonically. Neoclassical economics assumes a person to be,

"a lightning calculator of pleasures and pains, who oscillates like a homogeneous globule of desire of happiness under the impulse of stimuli that shift about the area, but leave him intact." (Thorstein Veblen (1898) *Why Is Economics Not an Evolutionary Science?*, reprinted in *The Place of Science in Modern Civilization* (New York, 1919), p. 73.)

2. Jednotlivci maximalizují užitek a firmy maximalizují zisky.
3. Lidé se rozhodují nezávisle a mají relevantní a úplné informace.

Neoklasická ekonomie je výrazně individualistická, tržní nabídku a poptávku chápe jako sumu individuálních nabídek a poptávek. Zcela přehlíží roli společenských institucí, které mohou determinovat rozhodování jednotlivců.

Stručný exkurz do historie neoklasické ekonomie

Začalo to klasickou ekonomikou v 18. a 19. století, která zahrnovala teorii hodnoty a teorii distribuce. Hodnota produktu se odvozovala od nákladů na jeho produkci a distribuce příjmů podle kapitálových vstupů (takže vlastník půdy získal rentu, dělníci mzdu a kapitalisté (nájemci půdy) zisk z investice). Klasickými představiteli této epochy jsou Adam Smith a David Ricardo.

Postupně ekonomové začali zdůrazňovat hodnotu statků z pohledu spotřebitele a přišli s vysvětlením pomocí „užitku“. Mluvíme o utilitarismu a v této souvislosti je třeba zmínit dílo Johna Stuarta Milla.

Třetím významným krokem od politické ekonomie k ekonomii bylo zavedení „mezní teorie hodnoty“ čili marginalismu. Vysvětluje rozhodování ekonomických subjektů na základě mezních hodnot. To je velký rozdíl oproti vysvětlení rozhodování pomocí agregátních údajů u klasické politické ekonomie.

Konvenčně se neoklasická ekonomie datuje od Teorie politické ekonomie W.S. Jevonse, Principů ekonomie C. Mengera a Elementů čisté ekonomie L. Walrasy. Tito tři ekonomové jsou považováni za „strůjce revoluce marginálního užitku“. Dominantní učebnicí ekonomie se pak na počátku 20. století stala Principy ekonomie Alfreda Marshalla.

(William Stanley Jevons's *Theory of Political Economy* (1871), Carl Menger's *Principles of Economics* (1871), and Leon Walras's *Elements of Pure Economics* (1874 – 1877), Alfred Marshall's textbook, *Principles of Economics* (1890))

Dále v třicátých letech vznikla teorie nedokonalé konkurence. Joan Robinson a E. H. Chamberlin vyvinuli modely nedokonalé konkurence (monopolní a oligopolní). Spolu s tím byly vyvinuty nové analytické nástroje – indifferenční křivky a teorie ordinálního užitku. Ekonomie se stala matematicky složitější. Základem rigoróznějšího přístupu se stala publikace Paula Samuelsona „Základy ekonomické analýzy“.

Paul Samuelson's Foundations of Economic Analysis (1947)

Neoklasická ekonomie je často kritizována za to, že příliš spočívá na těžkých matematických modelech, které se snaží modelovat složité systémy, jako je moderní ekonomika – Milton Friedman na to opáčí, že teorie by měly být posuzovány podle toho, jak dokáží předpovídat události, nikoliv podle svých předpokladů. Faktem ovšem je, že obecně neoklasická ekonomie v předvídání událostí nevyniká.

Yet, recent research suggests that "neoclassical economics no longer dominates a mainstream economics." [5]

5. ^ John B. Davis (2006), "The Turn in Economics: Neoclassical Dominance to Mainstream Pluralism?", *Journal of Institutional Economics*, 2(1), pp. 1-20.

1.11 Environmentální ekonomie

Je podkategorií ekonomie, která se zabývá environmentálními otázkami (ovšem existují i jiné definice)

Environmental economics is a subfield of economics concerned with environmental issues (other usages of the term are not uncommon). Quoting from the National Bureau of Economic Research Environmental Economics program:

“ [...] Environmental Economics [...] undertakes theoretical or empirical studies of the economic effects of national or local environmental policies around the world [...]. Particular issues include the costs and benefits of alternative environmental policies to deal with air pollution, water quality, toxic substances, solid waste, and global warming.[1] ”

Hlavní otázkou jsou tzv. externality. Dále se hodně operuje s Tragédií občiny (Garrett Hardin), resp. otázkou otevřenosti přístupu ke spotřebě některých statků. Využívá aparátu ekonomie hlavního proudu.

Dále teoreticky rozpracovává celou řadu nástrojů k nápravě externalit: regulace, ekonomické nástroje (daně, obchodovatelná povolení – kvóty), kvalitnější určení vlastnických práv – Coasův teorém. (For example, if people living near a factory had a right to clean air and water, or the factory had the right to pollute, then either the factory could pay those affected by the pollution or the people could pay the factory not to pollute. Or, citizens could take action themselves as they would if other property rights were violated. The US River Keepers Law of the 1880s was an early example, giving citizens downstream the right to end pollution upstream themselves if government itself did not act (an early example of bioregional democracy).)

Environmentální ekonomie splývá s ekonomikou zdrojů (resource economics)

1. ^ Environmental Economics. NBER Working Group Descriptions. National Bureau of Economic Research.

1.12 Ekologická ekonomie

Multidisciplinární směr, zahrnuje dynamiku prostorovou závislost lidských ekonomik a přírodních ekosystémů (základy v ekonomii a ekologii). Vznikla jako reakce na environmentální nebo (resource) ekonomii, soustřeďuje se na dlouhodobou environmentální udržitelnost. Mezi konceptuální zakladatele patří ekonomové Nicholas Georgescu-Roegen, Kenneth Boulding a Herman Daly, ekologové C.S. Holling, H.T. Odum a Robert Costanza a někteří biologové a fyzikové. Daly a Constanza založili akademický časopis Ecological Economics a the International Society for Ecological Economics (ISEE). První učebnice „ekologické ekonomie“ byla publikována v roce 1987.

Nicholas Georgescu-Roegen (1906-1994) The Entropy Law and the Economic Process (1971)

E.F. Schumacher, whose book Small is Beautiful - A Study of Economics as if People Mattered (1973)

Ekologická ekonomie se snaží ekonomické myšlení zakotvit ve fyzické realitě, zejména používá zákony termodynamiky a též ve znalosti biotických systémů. Ekonomický rozvoj připouští za předpokladu jeho udržitelnosti. Lidskou ekonomiku chápe jen jako subdisciplínu ekologie, zatímco neoklasická ekonomie to vidí naopak (hodnota životního prostředí se odvíjí od toho, kolik jsou za ni lidé ochotni zaplatit – je tedy možný neomezený růst.)

Ekologická ekonomie přidává k ekonomickému problému alokace zdrojů v neoklasické ekonomii ještě problém distribuce bohatství a měřítka ekonomiky relativně k ekosystému, na kterém závisí. Přísně rozlišuje mezi růstem (kvantitativním) a rozvojem (kvalitativním).

Substituovatelnost kapitálu – ekologická ekonomie vidí přírodní kapitál jako nenahraditelný technologií a prací, zatímco neoklasická ekonomie tuto substituovatelnost připouští.

Blahobyt není odvozován od množství spotřeby. Argumentuje se, že blahobyt má mnoho zdrojů a jeho výzkum vyžaduje interdisciplinární přístup.

Pracuje s pojmem „ekosystémové služby“. Snaha je „vyčísřit“ – ale kritika jak od environmentálních ekonomů (pochybné metody), tak od ekologických ekonomů (nezahrnutí ekologických indikátorů).

2. ^ Georgescu-Roegen, N. 1971. The Entropy Law and the Economic Process. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

3. ^ Schumacher, E.F. 1973. Small is Beautiful: A Study of Economics as if People Mattered. London: Blond and Briggs.

4. ^ Daly, H. 1991. Steady-State Economics (2nd ed.). Washington, D.C.: Island Press.

5. ^ Daily, G.C. 1997. Nature's Services: Societal Dependence on Natural Ecosystems. Washington, D.C.: Island Press.

7. ^ Daly, H. and Farley, J. 2004. Ecological Economics: Principles and Applications. Washington: Island Press.

8. ^ Costanza, R., d'Arge, R., de Groot, R., Farber, S., Grasso, M., Hannon, B., Naeem, S., Limburg, K., Paruelo, J., O'Neill, R.V., Raskin, R., Sutton, P., and van den Belt, M. 1997. The value of the world's ecosystem services and natural capital. *Nature* 387: 253-260.

13. ^ Hawken, Paul; Amory and Hunter Lovins (2000) "Natural Capitalism: Creating the Next Industrial Revolution" (Back Bay Books)

Further reading

* Common, M. and Stagl, S. 2005. *Ecological Economics: An Introduction*. New York: Cambridge University Press.

* Daly, H. and Townsend, K. (eds.) 1993. *Valuing The Earth: Economics, Ecology, Ethics*. Cambridge, Mass.; London, England: MIT Press.

* Georgescu-Roegen, N. 1975. Energy and economic myths. *Southern Economic Journal* 41: 347-381.